

РЕЗОЛЮЦІЯ

IV Міжнародної науково-практичної конференції «Збереження вікових дерев на природоохоронних територіях»

Впродовж 5-6 жовтня 2023 року на базі Національного природного парку «Холодний Яр» та Національного історико-культурного заповідника «Чигирин», за сприяння та підтримки Всеукраїнської екологічної ліги, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Черкаського Національного університету ім. Б. Хмельницького, ГО Асоціація «Дерева–наші друзі», федерації арбористів Польщі, асоціації арбористів Литви пройшла **IV Міжнародна науково-практична конференція «Збереження вікових дерев на природоохоронних територіях»**.

Конференція мала наступні напрями роботи:

1. Правові аспекти охорони та збереження багатовікових дерев.
2. Охорона, збереження і лікування ботанічної пам'ятки природи «Дуб Максима Залізняка».
3. Методи біотехнології в системі заходів збереження генофонду багатовікових дерев.
4. Меморіальні дерева і туризм.

У роботі конференції взяли участь науковці та фахівці багатьох установ і організацій, які поділились досвідом з догляду за віковими деревами. Цінними були поради фахівців біологів, ґрунтознавців, ентомологів, мікологів, екологів, арбористів.

Під час роботи конференції фахівцями було проведене комплексне обстеження вікового дерева, яке забезпечили Пьотр Тишко-Хмельовець – директор «Інституту дерева» (Польща), Кушнір А.І. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри архітектури та фітодизайну НУБіП України і Голова Правління ГО Асоціація «Дерева–наші друзі», а також українські арбористи. За результатами обстеження напрацьовані заходи, які необхідно провести для подальшої підтримки життєдіяльності патріарха Холодноярських лісів – «Дуба Максима Залізняка».

IV Міжнародна науково-практична конференція відзначає, що на території України зростають тисячі багатовікових дерев серед яких є декілька десятків дерев з винятковим історичним і культурним значенням. Багатовікові дерева – природна спадщина, яка має унікальний науковий інтерес у історичному контексті, пов'язана з видатними постатями і подіями в історії України. У складний період розвитку державності в Україні, наукові дослідження багатовікових дерев країни сприятимуть ідентифікації та збереженню національної природної і культурної спадщини, а також формуванню соціальної відповідальності за охорону навколишнього середовища.

IV Міжнародна науково-практична конференція «*Збереження вікових дерев на природоохоронних територіях*» відзначає та рекомендує:

1. Моніторинг стану „Дуба Максима Залізняка”, який проведено 6 жовтня 2023 р. учасниками конференції показав, що історичне багатовікове дерево знаходиться у незадовільному стані.

2. Незадовільний стан можна пояснити прогресуючим, за останні декілька років, відмиранням скелетних гілок у верхній частині дерева. Причинами цього є падіння рівня ґрунтових вод, тривалі посушливі періоди, що спостерігаються в останні роки. Сприяють відмиранню гілок і сильні ушкодження стовбура великим дубовим вусачем (*Cerambyx cerdo*), який надає перевагу товстим стовбурам дубів, особливо старим, а також розклад деревини інвазивним сірчано-жовтим грибом (*Laetiporus sulphureus* (Bull.)Murrill) та мереживним грибом (*Ganoderma* sp.) у пристовбурній його частині. Ці чинники призводять до втрати механічних властивостей, появи тріщин на стовбурі та в гілках, що прискорює руйнівні процеси багатовікового історичного дерева.

3. Незважаючи на незадовільний стан „Дуба Максима Залізняка” його окружність становить 9,04 м, висота біля 30,0 м, а крона сягає з півночі на південь 35 метрів, а із заходу на схід 28 метрів. У дерева залишилось лише дві живі скелетні гілки, які потребують особливої уваги, адже в них спостерігається висихання окремих гілок.

4. Балансоутримувачу природоохоронного об'єкта необхідно продовжити здійснювати організаційно-господарські та агротехнічні заходи щодо охорони, збереження та лікування “Дуба Максима Залізняка”, а саме:

- продовжувати моніторинг і комплексне обстеження вікового дерева і на його основі розробити дієві заходи щодо його подальшого утримання;
- відповідно до рекомендацій фахівців, отриманих в результаті обстеження дерева та ґрунту провести мульчування приштамбової зони дуба, вапнування ґрунту, внести відповідні мінеральні добрива;
- проводити моніторинг стовбурових і листогризучих шкідників та регуляцію їх чисельності. Зокрема, для контролю за чисельністю дубового вусача використовувати феромонні пастки, які на сьогодні є найбільш ефективним засобом контролю чисельності вусачів, їх поширення;
- при необхідності проводити обробку дерева проти хвороб та шкідників відповідно до рекомендацій фахівців;
- для зменшення бокового затінення крони „Дуба Максима Залізняка” необхідно провести часткове кронування оточуючих дерев супутніх порід, видалення окремих екземплярів дерев, для покращення проходження фізіологічних процесів. В попередні роки таке освітлення крони багатовікового дуба вже пропонувалося, але не було проведене, що ймовірно й спричинило висихання частини затінених гілок історичного дерева;
- забезпечити дерево необхідною кількістю вологи за рахунок подачі води з додаткових джерел;

- залучити до участі у наступних Конференціях, які пропонується проводити кожні два роки, широке коло фахівців та спеціалістів з метою комплексного дослідження стану багатовікового дерева, його збереження та обміну досвідом з утримання дерев-ветеранів;

- продовжити використання новітніх методів та технологій щодо вивчення, охорони та утримання *“Дуба Максима Залізняка”*. Потрібно розуміти, що в майбутньому *«Дуб Максима Залізняка»* повільно і з гідністю відійде у вічність, але залишиться *«свідком»* минулої історії на довгі роки;

- клопотати перед Міністерством культури та інформаційної політики щодо передачі *«Дуба Максима Залізняка»* з балансу НІКЗ *«Чигирин»* на баланс НПП *«Холодний Яр»*, як до спеціалізованої установи з охорони природи.

4. Ініціювати проведення повної інвентаризації багатовікових історичних дерев на території України, створення реєстру таких дерев, на основі якого розробити організацію комплексних заходів щодо їх охорони, збереження та оздоровлення.

5. Для проведення моніторингу за багатовіковими історичними деревами на території України, зокрема, за *“Дубом Максима Залізняка”*, необхідно ставити питання про придбання сучасних приладів та обладнання (томографи, резистографи, сучасне арбористичне обладнання).

6. Звернутися з ініціативою до Кабінету Міністрів України про включення в Класифікатор професій таких фахівців: арборист, інспектор з оцінки стану дерев, ландшафтний архітектор, що є вкрай важливою передумовою майбутнього нашої країни. Це вимагатиме в найближчі роки прийняття в Україні численних нормативно-правових актів, які регулюватимуть питання охорони та збереження культурної спадщини, природно-заповідного фонду в узгодженості з європейським законодавством.

7. Необхідно розширити міжнародне співробітництво та підготовку фахівців-арбористів у спеціалізованих навчальних закладах України з подальшою їх міжнародною сертифікацією.

8. Популяризувати методи дослідження, утримання та охорони вікових історичних дерев у засобах масової інформації, наукових виданнях, на практичних та лекційних заняттях у загальноосвітніх та вищих учбових закладах.

9. Наступну міжнародну наукову конференцію з питань збереження багатовікових дерев провести у 2025 році.

Головуючі Міжнародної науково-практичної конференції:

_____ *Б. Легоняк* – в.о. директора Національного природного парку *«Холодний Яр»*

_____ *А. Кушнір* – канд. біол. наук, доцент кафедри ландшафтної архітектури та фітодизайну НУБіП України; Голова правління Асоціації *“Дерева–наші друзі”*

Секретарі:

_____ *Ю. Мокренчук* – заступник директора, завідувач сектору екологічної освіти та рекреації Національного природного парку «Холодний Яр»

_____ *І. Чепурна* – старший науковий співробітник науково-дослідного відділу охорони пам'яток історії, культури і природи Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»

_____ *О. Піхало* – канд. с.-г. наук, доцент кафедри ландшафтної архітектури та фітодизайну НУБіП України

НПП «Холодний Яр»,

Черкаська обл.

6 жовтня 2023 р.